

Sygn. akt I UK 382/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)
SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)
SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania J. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 1 kwietnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 25 kwietnia 2013 r.

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 11 maja 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. odmówił przyznania ubezpieczonemu J. S. prawa do emerytury na podstawie art.184 w związku z art. 39 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, ponieważ do dnia 1 stycznia 1999 r. nie osiągnął wymaganych 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, a jedynie 22 lata 9 miesięcy i 28 dni (łącznie z

okresami uzupełniającymi - pracy w gospodarstwie rolnym). Organ rentowy nie uwzględnił okresów pracy w gospodarstwie rolnym: od 29 października 1971 r. do 1 września 1973 r. z uwagi na odbywanie szkolenia w oddziale samoobrony oraz od 22 października 1977 r. do 28 listopada 1977 r. i od 13 stycznia 1978 r. do 12 listopada 1980 r., gdyż w tych okresach J. S. pracował w gospodarstwie rolnym teściów.

W odwołaniu od tej decyzji ubezpieczony domagał się jej zmiany i przyznania mu emerytury. Podał, że szkolenie w oddziale samoobrony odbywał jedynie w soboty i niedziele, a przez resztę tygodnia pracował w gospodarstwie rolnym rodziców. Również w pozostałych okresach nieuwzględnionych przez ZUS pracował w gospodarstwie rodziców, a w gospodarstwie rolnym teściów jedynie pomagał.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania podając okoliczności wskazane w zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 14 maja 2012 r., sygn. akt ... 1030/11 Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury poczynając od 21 września 2010 r. Na podstawie akt rentowych, zaświadczenia wojskowej Komendy Uzupełnień z 29 marca 2011 r., zeznań świadka J. M. oraz przesłuchania J. S. w charakterze strony ustalił Sąd, że odwołujący się, ur. 19 kwietnia 1953 r., w dniu 21 września 2010 r. złożył wniosek o emeryturę, który został załatwiony odmownie zaskarżoną decyzją. W okresie od 29 października 1971 r. do 1 września 1973 r. ubezpieczony zamieszkiwał w Z. z rodzicami w ich gospodarstwie rolnym, a w pozostałych spornych okresach - po zawarciu związku małżeńskiego - w gospodarstwie teściów, znajdującym się w sąsiedztwie jego domu rodzinnego. Gospodarstwo rodziców miało ponad 8 ha powierzchni. W spornych okresach odwołujący się pracował w tym gospodarstwie, wykonując wszelkie prace polowe, jak i przy obrządki bydła, koni, świń. W gospodarstwie rodziców pracował po ukończeniu szkoły podstawowej w wymiarze co najmniej połowy wymiaru czasu pracy. W tym okresie nie miał innego źródła zatrudnienia, nie kontynuował nauki. W okresie od 29 października 1971 r. do 1 września 1973 r. J. S. odbył 440 godzin szkolenia obronnego w oddziale samoobrony w W. Szkolenie odbywało się w soboty i niedziele. W

gospodarstwie rolnym rodziców odwołujący się pracował również w okresach od 22 października 1977 r. do 28 listopada 1977 r. oraz od 13 stycznia 1978 r. do 12 listopada 1980 r. W tym czasie, po zawarciu związku małżeńskiego, mieszkał w domu teściów, pomagał im w gospodarstwie, ale nadal pracował w gospodarstwie rolnym rodziców.

Przechodząc do rozważań prawnych, przytoczył Sąd pierwszej instancji treść art. 184 oraz art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS i stwierdził, że ubezpieczony spełnia warunki do przyznania emerytury. Zdaniem Sądu odwołujący w spornych okresach stale pracował w gospodarstwie rolnym rodziców wykonując pracę co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy. Było to wówczas jedyne jego źródło utrzymania. Fakt, że w pierwszym ze spornych okresów J. S. odbywał szkolenie obronne nie kolidował z możliwością pracy w gospodarstwie rolnym. Szkolenie trwało jedynie 440 godzin i odbywało się w soboty i niedziele. Odnośnie pracy w pozostałych okresach Sąd w pełni dał wiarę zeznaniom świadka J. M. i ubezpieczonego, gdyż były one zgodne i spójne. Zauważył nadto, że w tych okresach J. S. nie wykonywał żadnej innej stałej pracy. W konsekwencji odwołujący legitymował się wymaganym 25-letnim okresem składkowym i nieskładkowym (wraz z okresami uzupełniającymi z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym). Sąd na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od 21 września 2010 r., tj. od daty złożenia wniosku.

Powyższy wyrok zaskarżył organ rentowy i opierając apelację na zarzucie naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 184 i art. 39 w związku z art. 100 ustawy o emeryturach i rentach z FUS poprzez błędne przyjęcie, że ubezpieczony spełnia warunki do przyznania emerytury od 21 września 2010 r. zamiast od 20 października 2010 r. - wniósł o jego zmianę i przyznanie J. S. prawa do emerytury od 20 października 2010 r. Organ rentowy stwierdził, że nie kwestionuje rozstrzygnięcia w zakresie poczynionych ustaleń faktycznych, ale nie może zgodzić się z ustaleniem terminu początkowego przyznanej emerytury. Z ustaleń Sądu wynika bowiem, że ubezpieczony posiada 15 lat, 2 miesiące i 25 dni pracy górniczej wykonywanej stale pod ziemią. Zgodnie z art. 39 ustawy z 17 grudnia 1998 r. pozwala to na obniżenie wieku emerytalnego o 7 lat i 6 miesięcy, a zatem

do 57 lat i 6 miesięcy. Skoro J. S. urodził się 19 kwietnia 1953 r., to powyższy wiek osiągnął w dniu 20 października 2010 r. i od tej daty należało przyznać mu prawo do emerytury.

Wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2013 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu J. S. prawo do emerytury poczynając od dnia 19 października 2010 r., a w pozostałym zakresie oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że spór w rozstrzyganej sprawie dotyczył prawa do emerytury na podstawie art. 39 pkt 1 w związku z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z art. 184 ust. 1 tej ustawy, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27. Stosownie natomiast do treści ustępu 2 tego artykułu emerytura przewidziana powyżej przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w tym funduszu, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem. Z kolei art. 39 stanowi, że ubezpieczonemu, urodzonemu przed 1 stycznia 1949 r., spełniającemu warunek określony w art. 27 pkt 2 i nie spełniającemu warunków wymaganych do uzyskania górniczej emerytury na podstawie art. 34, który ma co najmniej 5 lat pracy górniczej, o której mowa w art. 36 ust. 1, wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wiek emerytalny, o którym mowa w art. 27 pkt 1, obniża się o 6 miesięcy za każdy rok takiej pracy, nie więcej jednak niż o 15 lat.

Sąd Apelacyjny przytoczył nadto, że zgodnie z art. 100 ust. 1 powołanej ustawy prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa.

Z apelacji organu rentowego - zwłaszcza z jej zarzutów i wniosku - wynikało, że kwestia sporna na etapie postępowania apelacyjnego sprowadzała się wyłącznie do określenia daty od jakiej ubezpieczonemu J. S. przysługuje emerytura przyznana na podstawie art. 184 w związku z art. 39. Poza sporem było, że ubezpieczony posiada 15 lat, 2 miesiące i 25 dni pracy górniczej wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pod ziemią. W tym miejscu Sąd wskazał, że w myśl art. 39 ubezpieczonemu przysługiwało obniżenie wieku emerytalnego o 7 lat i 6 miesięcy, a zatem do 57 lat i 6 miesięcy. Ponieważ ubezpieczony urodził się 19 kwietnia 1953 r., powyższy wiek osiągnął w dniu 19 października 2010 r. Mając powyższe względy na uwadze, apelacja okazała się zasadna, a Sąd drugiej instancji na mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że przyznał J. S. prawo do emerytury od 19 października 2010 r., a w pozostałym zakresie (przyznania świadczenia od 20 października 2010 r.) na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

Organ rentowy zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 25 kwietnia 2013 r. skargą kasacyjną w części - w zakresie początkowej daty przyznania świadczenia. Wydanemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego przez niezastosowanie normy art. 100 ust. 1 w związku z art. 184 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 2006 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2013 r. W uzasadnieniu skargi organ rentowy wskazał, że w toku postępowania przed sądami powszechnymi umknęło uwadze sądów obu instancji i organu rentowego, że ubezpieczony, przez cały okres trwania sporu sądowego pozostawał w zatrudnieniu (od 1 kwietnia 2009 do 19 czerwca 2013 r.). Powyższa okoliczność do dnia 1 stycznia 2013 r. stanowiła negatywną przesłankę nabycia prawa do emerytury. Do dnia 31 grudnia 2012 r. ubezpieczony nie spełniał zatem wszystkich koniecznych przesłanek z art. 184 ustawy emerytalnej do nabycia prawa do emerytury, tym samym nie mógł nabyć tego prawa w dacie 19 października 2010 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionej podstawy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd uzależniający uprawnienie do wniesienia środka zaskarżenia od istnienia *gravamen*, czyli pokrzywdzenia strony orzeczeniem sądu niższej instancji. Pokrzywdzenie to polega na niekorzystnej dla strony różnicy między zgłoszonym przez nią żądaniem a sentencją orzeczenia, wynikającej z porównania zakresu żądania z treścią rozstrzygnięcia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 1936 r., C III 1030/35, OSN 1937, nr 1, poz. 11, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1950 r., ŁC 990/50, PIP 1950 nr 2, s. 359, uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 1997 r., I CKN 57/97, OSNC 1997 nr 11, poz. 166, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 września 1997 r., III CKN 152/97, LEX nr 50615, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2003 r., I CKN 382/01, LEX nr 109434, czy postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., II CZ 22/06, LEX nr 196615). Pojęcie *gravamen* leży u podstaw konstrukcji środków zaskarżenia takich jak apelacja oraz nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi kasacyjnej. Wskazać należy, że przesłanką zaskarżenia orzeczenia w postępowaniu cywilnym jest istnienie interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia. Interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia, określanym mianem *gravamen*, oznacza zatem pokrzywdzenie polegające na niekorzystnej dla strony różnicy między zgłoszonym przez nią żądaniem a sentencją orzeczenia, wynikającej z porównania zakresu żądania i treści rozstrzygnięcia. Z apelacji organu rentowego - zwłaszcza z jej zarzutów i wniosku - wynikało, że kwestia sporna na etapie postępowania apelacyjnego sprowadzała się wyłącznie do określenia daty od jakiej ubezpieczonemu J. S. przysługuje emerytura przyznana na podstawie art. 184 w związku z art. 39. Poza sporem było, że ubezpieczony posiada 15 lat, 2 miesiące i 25 dni pracy górniczej wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pod ziemią oraz inne przesłanki warunkujące nabycie prawa do emerytury górniczej. Sąd Apelacyjny uwzględnił w tym zakresie apelację organu rentowego w całości. Mając powyższe na uwadze, organ rentowy nie wykazał interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w sytuacji, gdy wyrok ten uwzględnia zgłoszone w apelacji jego żądanie. Podnoszenie nowego żądania na etapie skargi kasacyjnej, które nie było przedmiotem postępowania

apelacyjnego, w postaci zgłoszenia nowego faktu, że do dnia 31 grudnia 2012 r. ubezpieczony nie spełniał wszystkich koniecznych przesłanek z art. 184 ustawy emerytalnej do nabycia prawa do emerytury i nie mógł nabyć tego prawa w dacie 19 października 2010 r., jest nieskuteczne w myśl art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy, zgodnie z art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji.